

---

## Historialliset televisiosarjat analyysissä

**Jenni Hokka: Kakkoselta kaimelle kansalle. Kuulumisen politiikka YLE TV2:n arkirealistisissa sarjoissa. Tampere University Press 2014. 324 s. ISBN 978-951-44-9363-8.**

Jenni Hokaan väitöskirjan tutkimuskohteena on suomalaisen televisiodraaman historia – tarkemmin seitsemän Yleisradion TV2:n sarjaa: Heikki ja Kaija, Rintamäkeläiset, Tankki täyteen, Reinikainen, Sisko ja sen veli, Fakta homma ja Kyllä isä osaa. Näiden sarjojen kautta Hokka tutkii, millaista ”kuulumisen politiikkaa sarjoissa ja sarjojen kritiikeissä on harjoitettu”.

Hokaan tutkimus jatkaa Tampereen yliopiston viestinnän, median ja teatterin yksikössä viime aikoina lisääntyneitä mediahistoriallista tutkimusta. Televisiodraaman tutkimuksella on televisiotutkimuksessa toki historiaa kansainvälisesti jo journalistisen tv-kritiikin ja taiteentutkimuksen perinteestä ammentaneesta tutkimuksesta 1970-luvulta lähtien. Varsinkin 1980-luvulla viestinnäntutkimuksessa vallalle tulleen kulttuurintutkimuksen vaikutus televisiodraaman tutkimuksessa on ollut merkittävä.

Hokaan tutkimus on sijoitettavissa viimeksi mainittuun traditioon, mutta näkökulmassa on myös yhteiskuntatieteellinen ote, ja siinä voi nähdä avauksia uudelleen

lähestymistapaan. Tätä ilmenee etenkin teoreettisessa viitekehyyksessä, jota Hokka kutsuu ”kuulumisen politiikaksi”. Siinä ollaan kiinnostuneita identiteeteistä, sukupuolesta ja luokasta – edelleen ajankohtaisia käsitteitä mediatutkimuksessa. Uudenlaista lähestymistapaa voi nähdä siinä, että lähinnä brittisiologi Nira Yuval-Davisin kehittämää ideaa kuulumisen politiikasta sovelletaan televisiosarjoihin.

Tutkimuksessa tarkastellaan TV2:n tv-sarjoja 1960-luvulta 1990-luvulle. Periodista rajausta Hokka perustelee sillä, että vuoden 1993 kanavaudistuksen jälkeen suomalainen television draamatuotanto muuttui. Tosin viimeinen käsiteltävä sarja on 1990-luvun puolivälistä. TV2:n tuotantoon rajaamisen hän perustelee sillä, että haluaa keskittyä julkisen palvelun Yleisradioon (TV1:llä ei tehty draamasarjoja ennen kanavaudistusta). Toisaalta myös draamasarjoja tuottava MTV joutui tuolloin määrittelemään toimintaansa vahvasti yleisradiohanteiden (ja säännösten) mukaan, joten rajauksen olisi voinut tehdä myös toisin.

Aineisto on siinä mielessä hiukan yksipuolista, että Heikki ja Kaija sekä Rintamäkeläiset ovat samojen tekijöiden tuotantoja. Mukana on myös peräti kolme englantilaisperäisen Neil Hardwickin luomaa sarjaa, joista yksi (Reinikainen) on vieläpä toisen *spin off* eli jatkotuote. Sarjoista useat ovat leimallisen tasterelaisia. Vaikka Hokka tarkasteleekin tätä ”tasterelais- ja kakkoslaisuusdiskurssia” erikseen, olisi ollut ehkä selkeämpää keskittyä pelkästään siihen. Silti kysymyksenasettelua ei olisi tarvinnut juuri muuttaa.

Tutkimuskysymys jakautuu kolmeen alalajiin: kuulumisena luokkaan, sukupuoleen ja hyvinvointivaltioon. Vaikka nämä kaikki ovat osa länsimaista modernisaatiota, ne ovat kuitenkin varsin erillisiä yhteiskunnallisia ilmiöitä. Tämän

vuoksi Hokka ei onnistu luomaan kovin yhteistä johtopäätöstä tutkimukselleen. Tutkimusta olisi jämäköittänyt keskittyminen johonkin mainituista lähestymistavoista.

Lisäksi teoreettinen viitekehys pitää sisällään runsaasti käsitteitä, jotka hautaavat kysymyksenasettelua. Tutkimus viljee erilaisia käsitteitä, kuten identifikaatio, sosiaaliset sijainnit, sosiaalinen iterpellaatio, sosiaaliset kategoriat, habitus, diskurssit, luokkaisuus, performatiivisuus, kehystäminen ja niin edelleen. Teoriviljely on johtanut muun muassa seuraavanlaisiin lauseisiin: ”Performatiiviset käytännöt, jotka kutsuvat kuulumaan, ovat ajan kuluessa rituaalisoituja ja sedimentointuneita. Koska ne rakentuvat diskurssien siteeraamisen ja toistamisen prosessille, ne perustuvat historiallisuudelle ja saavat siitä voimansa.” (s. 21) Tarkoitus kai lienee sanoa, että vaikka televisiosarjojen arvomaailma pyrkii esittämään asiat luonnollisina ja muuttumattomina, ne kuitenkin muuttuvat historiallisen kontekstin vaikutuksesta.

Vaikka käsitteet soveltuvat tutkimuksen lähestymistapaan, ne myös hajottavat sitä ja luovat vaikutelman, että tutkija haluaa laittaa kaiken mahdollisen tietämänsä akateemisen keskustelun tutkimukseensa – ei niin harvinainen ilmiö väitöskirjoissa. Tutkimusta olisi jämäköittänyt keskittyminen tutkimuksen avainkäsitteisiin ja muun keskustelun mainitseminen esimerkiksi alaviiteissä.

Hokka sijoittaa tutkimuksensa ”osaksi mediahistoriallista tutkimusta, ja erityisesti osaksi populaarin television historiallista tutkimusta” (s. 28). Tutkimuksen olisi voinut asemoida myös mediahistorian sukupolvi-ajatteluun (ensin kirjoitetaan instituutiotasolla, sitten sisällöistä ja sen jälkeen sosiaalishistoriallisesti), joita muun muassa brittiläinen viestinnäntutkija Paddy Scannel kansainvälisesti ja Raimo Salonkangas Suomessa

ovat määrittäneet. Hokan tutkimus sijoittuu toiseen, osin myös kolmanteen polveen. Muutamia kysymyksenasettelun kannalta keskeisiin asioihin liittyviä tutkimuksia olisi voinut hieman enemmän avata. Etenkin luokan käsitteestä ovat viime aikoina Suomessa kirjoittaneet runsaasti sosiologit Juho Saari ja Jani Erola. Myös 1990-luvun lamasta on paljon tuoreehkoa tutkimusta.

Aineiston analyysissä on käytetty useaa metodologiaa. Televisiosarjojen kritiikissä käytetään kehystämistä ja diskurssianalyysiä. Menetelmät ovat aineistoon soveltuvia ja Hokka osaa niitä myös käyttää. Koska lehtikritiikkejä on suhteellisen runsaasti, tulee mieleen, olisiko niihin voinut soveltaa myös jonkinasteista sisällönanalyysiä, joka olisi tuottanut myös kvantitatiivisuonteisia tuloksia. Esimerkiksi kehysten suhteellista ilmenemistä olisi voinut havainnollistaa numeraalisesti. Ne olisivat tarjonneet ehkä myös ohjaavia tuloksia syvemmälle laadullisemmalle analyysille. Vaikka tutkimuksessa keskitytään tekstianalyysiin, draaman tekijöiden ja näyttelijöiden haastattelut olisivat saattaneet tuoda paitsi uutta tietoa, myös toisenlaista näkökulmaa. Haastattelut ovat varsin yleisiä televisiohistoriantutkimuksessa, mutta tässä niiden poisjättäminen ei perustella mitenkään.

Toinen analyysimenetelmä keskittyy analysoimaan sarjojen puuvustusta ja lavastusta. Tämä osio on työn parasta antia, koska näkökulmaa ei ole paljon hyödynnetty suomalaisessa mediatutkimuksessa. Lisäksi sen kautta tehty lähiluku on toteutettu oivaltavasti.

Sukupuoleen ja hyvinvointivaltioon kuulumista analysoidaan sarjojen henkilöahmojen kautta. Lähestymistapa on hedelmällinen, tosin varsinkin tässä osiossa jotkin gender-tutkimuksen käsitteet, kuten ”homososiaalinen diskurssi” Rintamäkeläisissä, tuntuvat päälle liimatulta ja anakronistisilta. Toi-

saalta Rintämäkeläisten analyysi 1970-luvun konsensuskontekstissa ja muussa 1970-luvun poliittisessa kulttuurissa on oivaltava.

Hokka toteaa tutkimuskohteen sa intertekstuaalisuuden – kuinka sarjat lomittuvat kulttuuriseen kenttään. Tämä tulee ilmi etenkin ansiokkaasta televisiokritiikin analyysistä. Tämän toteaminen olisi kuitenkin ollut havainnollisempaa, jos muu analyysi olisi laitettu keskustelemaan enemmän lomittain aikalaiskritiikin kanssa. Toisin sanoen, tutkimus olisi kaivannut enemmän historiallisen metodin mukaista tapaa analysoida monenlaisia lähteitä ja punnita niiden arvoa ja roolia kokonaisuutena. Tällainen lähestymistapa olisi tuonut tutkimukseen sen kaipaamaa virtaviivaisuutta.

Joka tapauksessa Hokka tuo esiin hyvin sen, kuinka historiallinen konteksti vaikuttaa käsityksiin sellaisista käsitteistä, kuten luokka, hyvinvointivaltio ja sukupuoli. Vaikka sukupuolentutkimuksen käsitteiden soveltaminen aineistoon on välillä keinotekoista, tuottaa Hokan analyysi monia mielenkiintoisia tuloksia. Esimerkiksi

Heikki ja Kaija -sarjan työväenluokkaisuus ei yhtäkkiä olekaan relevanttia 1960-luvun reporadiolaisessa diskurssissa, koska sarja ei puutu makrotason yhteiskunnallisiin epäkohtiin. Toisaalta tarvetta hyvinvointivaltion määrittelyyn ei ole juuri sen ”kulta-aikana” 1970–1980-luvuilla; se on vasta meidän aikamme ilmiö.

Työ tuo niin ikään hyvin esiin sen, kuinka tietyt suomalaisen televisiodraamaan liittyvät piirteet säilyvät, mutta myös muuttuvat vuosikymmenten saatossa. Tutkimus sisältää lopulta varsin vahvaakin argumentaatiota, kuten: ”Hyvinvointivaltion edetessä luokkarajat näyttävät olevan jo katoamassa, mutta sen mureudessa ne jälleen palaavat.” Tai sen, kuinka Tankki täyteen -sarjan kohdalla toistettiin 1800-luvun sivistyneistön luomaa myyttiä suomalaisten ”metsäläisyydestä”. Viimeksi mainittu teema ilmenee etenkin lehtikritiikissä, joka puuttuu tamperelaisarjojen kansanomaisuuteen. Hokka analysoi keskustelua esimerkiksi osana laajempaa sivistyneistön ja rahan välistä sosiaalishistoriallista jatkumoa.

Tutkimuksen rakenne on suhteellisen selkeä, tasapainoinen ja johdonmukainenkin. Isoin ongelma sisällysluettelossa ovat otsikot, jotka kertovat myös kysymyksenasettelun tiivistämistarpeista. Ne ovat nimittäin turhan kryptisiä: niissä pyritään kertomaan kaikki, mutta lopulta lukijan on vaikea saada kuvaa, mitä niissä käsitellään. Toisin sanoen otsikot olisivat kaivanneet huomattavaa yksinkertaistamista. Kieli on pääosin moitteetonta, tosin välillä termien vyöryttäminen tekee tekstistä raskasta luettavaa.

Kaiken kaikkiaan *Kakkoselta kaikelle kansalle* on huolellisesti tehty ja se tuo uutta tietoa suomalaisen television historiasta. Etenkin televisiosarjojen lavastuksen ja puuvuoksen analysointi on uutta ja oivaltavaa. Tutkimuksen voi nähdä avauksena myös muuhun analyysiin ”kuulumisen politiikasta” suomalaisessa televisiossa ja mediassa laajemminkin.

FT, DOSENTTI JUKKA KORTTI  
AALTO-YLIOPISTO  
HELSINGIN YLIOPISTO